

NO JELGAVAS MŪZIKAS VĒSTURES: IV VISPĀRĪGO LATVIEŠU DZIESMU UN MŪZIKAS SVĒTKU NOZĪMĪGUMS

Zane Prēdele

Pagaidām vienīgo reizi, kad latviešu dziesmu svētki nav noritējuši Rīgā, var attiecināt uz IV Vispārīgajiem¹ latviešu Dziesmu un Mūzikas svētkiem Jelgavā 1895. gadā. Presē tos dēvēja par goda svētkiem, kuriem citām tautām jāliecina par latviešu izglītības un pašapziņas līmeni. Raksta mērķis ir izcelt Jelgavu kā būtisku latviešu garīgās dzīves centru Krievijas impērijā 19. gadsimta beigās, kurā kā Latviešu biedrības priekšnieks rosīgi darbojās advokāts, nākamais Latvijas Republikas pirmais prezidents Jānis Čakste. Raksts apliecina, ka IV Vispārīgie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki Jelgavā bija lielākā šāda manifestācija visā latviešu dziesmu svētku norises periodā Krievijas impērijā.

Rakstā apzināti līdz šim mazāk aprobēti vēstures avoti, iezīmēta šo svētku unikālā panorāma, ieskaitot teātra mākslas prezentāciju un Lauksaimniecības, rūpniecības un amatniecības izstādes organizēšanu, kā arī aktualizēta latviešu simfoniskās mūzikas regulārā prakse – tobrīd vēl lielākoties ar tautas amatiermūziķu piedalīšanos. Raksts ir daļa no topoša plašāka pētījuma par Jelgavas pilsētas muzikālo dzīvi 19. gadsimtā, un tajā līdzās periodikas materiāliem izmantoti avoti no Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeja (ĢEJVM) krājuma, Latvijas Nacionālā vēstures muzeja (LNVM) Vēstures departamenta Fotonegatīvu kolekcijas un Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas (JVLMA) Jāzepa Vītola piemiņas istabas arhīva. Raksta autore atlasījusi piecus vēsturiski nozīmīgus skatpunktus, kas saistāmi ar IV Vispārīgajiem latviešu Dziesmu un Mūzikas svētkiem Jelgavā, un piedāvā jaunus akcentus attiecībā uz vispusīgi pētīto dziesmu svētku kustību Latvijā.

127

Atslēgvārdi: dziesmusvētku popularizēšana, bazilikas tipa celtne, Lauksaimniecības, rūpniecības un amatniecības izstāde, foto reportāža, simfoniskais orķestris, lauku muzikanti

Keywords: promotion of Song Festival, basilica type buildings, Fair of agriculture, manufacture and crafts, photo reportage, symphonic orchestra, amateur musicians

¹ Nosaukumā vārds "vispārīgie" tika lietots līdz Piektajiem dziesmu svētkiem 1910. gadā. Nākamie svētki, kas notika jau neatkarīgajā Latvijā 1926. gadā, ietvēra savā oficiālajā nosaukumā vārdu "vispārējie". Šajā rakstā autore konsekventi lieto vēsturisko nosaukumu.

Ievads

Līdz 19. gadsimta 60. gadiem satiksme ar Rietumeiropu no Sanktpēterburgas gāja caur Jelgavu, kas kopš 1795. gada bija nokļuvusi cariskās Krievijas Kurzemes guberņas sastāvā, un pilsētu apmeklēja daudz viesu, tostarp ievērojami atskaņotājmākslinieki. Svarīgo infrastruktūras nozīmi pilsēta saglabāja arī pēc 1868. gadā atklātās dzelzceļa līnijas Rīga–Jelgava, kas sekmēja pilsētas industrializāciju. Turīgie pilsētnieki varēja atļauties sūtīt savus bērnus uz lielo pilsētu augstskolām. Taču no Jelgavas vīriešu ģimnāzijas (senāk Jelgavas akadēmiskās ģimnāzijas jeb *Academia Petrina*) kādreizējiem audzēkņiem Jura Alunāna, Krišjāņa Barona, Jāņa Čakstes, Aleksandra Vēbera, Kārļa Kundziņa un Pavasaru Jāņa (Jānis Veismanis) pamazām auga Jelgavas latviskums – Jelgavas Latviešu biedrība, kas oficiāli dibināta 1880. gadā un ir viena no vecākajām latviešu sabiedriskajām organizācijām. 1887. gadā par biedrības priekšnieku ievēlēja advokātu Jāni Čaksti (1859–1927). Talantīgais līderis bija konsekvents demokrāts un pilsoniskās sabiedrības aizstāvis un vēlējās izcelt Jelgavu kā visas Kurzemes un Zemgales sabiedriskās kustības centru (Bērzkalns 1965: 156). Jaunības gados Čakstes ideāls esot bijis Krišjānis Valdemārs (1825–1891), kuram viņš sekojis gan saimniecisko reformu centienos, gan tautas pašapziņas veicināšanā, gan arī intelīģences pienākuma apziņas veidošanā, iestājoties par savu tautu un tās kultūru (Stradiņš 1999: 6). Jānis Čakste Jelgavā pavadīja savas dzīves 30 gadus – bija advokāts, iecienīts sabiedriskais darbinieks, vairāku Jelgavas latviešu organizāciju priekšnieks, IV Vispārīgo latviešu Dziesmu un Mūzikas svētku organizētājs, laikraksta *Tēvija (Tehvija)* izdevējs un redaktors, cīnījās par agrāro attiecību pārkārtošanu Kurzemē, zemnieku tiesību aizstāvis daudzās prāvās (Stradiņš 1999: 6). Profesors Jāzeps Vītols (1863–1948), bijušais jelgavnieks, atminējās Čaksti no savu vecāko brāļu nostāstiem, uzsverot, ka viņš tolaik bijis spilgts *Junglette*² un dziesmu svētku Rīcības komitejas darbā raksturoja kā spējīgu organizatoru, kā reāl- un ideālpolitiķa vislaimīgāko sintēzi. Arī kā aizraujošu oratoru, kas, varbūt pats sevi hipnotizējot, pakļāva hipnozei arī savus klausītājus, kas, pats gatavs cēlam mērķim upurus nest, prata pamudināt arī citus sekot viņa piemēram, sekot – lai arī mazākos apmēros (Vītols [1928]/2019: 186). Jānis Čakste faktiski ierosināja grandiozu nacionālo plānu un vienlaikus ar to raisīja Rīgas Latviešu biedrības locekļos sajūtu par tradīciju *aizskaršanu*, jo visi iepriekšējie lielie (“vispārīgie”) svētki bija notikuši Rīgā (M. Augusts, *Mūzikas Nedēļa* 28.03.1927.: 99). Tomēr goda mielastā svētku ēkā 1895. gada 17. jūnijā (pēc jaunā stila 29. jūnijā) Rīgas Latviešu biedrības priekšnieks Frīdrihs Grosvalds (1850–1924) klātesošajiem uzsvēra, ka Čakste ar savu lietišķo nosvērtību un nenogurdināmību darbā stāvējis pie šo svētku šūpuļa izveidošanas. Viņam esot jāpiešķir gods, ka ir spīdoši veikts latviešu lielākais līdz šim *sadraudzīgas kopdarbības kulturēls darbs* (turpat: 100). Savu pārākumu Jānis Čakste nepārvērtā arogancē, kas raksturīga vadoņu (arī iepriekšējo svētku komiteju dalībnieku) rīcībai, bet izmantoja savas diplomāta un oratora spējas, kultivējot kopīgas uzvaras pārliecību par mērķi, ko latvieši līdz tam nebija uzdrošinājušies īstenot.

2 Jaunlatvietis (vācu val.)

IV Vispārīgo Latviešu Dziesmu un Mūzikas svētku idejisko piedzimšanu pilsoniskajā Jelgavā veicināja Jelgavas Latviešu biedrības darbība un populārie t. s. Brīvlaišanas svētki³. Kā norāda vēsturnieks Nikolajs Ķaune, pamazām bija pieaugusi Jelgavas un visas Zemgales latviešu radošā un materiālā kapacitāte un tai bija nepieciešamība izpausties (Ķaune 1939: 85). Brīvlaišanas svētki izvērtās par īstiem tautas svētkiem un vēlāk noritējuši pat divu un trīs dienu garumā. Nikolajs Ķaune raksta, ka parasti svētkus iesāka ar svinīgu dievkalpojumu Annas baznīcā, vakarā notika latviešu teātra izrāde, uzstājās latviešu kori (turpat: 86). Šie notikumi stiprināja latviešu pašapziņu. 1890. gadu sākumā svētku dalībnieku skaits tikai auga, pārsniedzot pat 10 000 apmeklētāju. Piemēram, 1892. gadā svētki noritēja spoži, tika iestudētas arī vairākas operas un koncertā piedalījās 35 jauktie un 19 vīru kori, kopā 1200 dziedātāju (turpat: 88). Patiesībā Jelgavas Latviešu biedrība, krājot pieredzi Brīvlaišanas jeb 30. augusta svētkos, iekšēji nobrieda sarežģītāka mērķa realizēšanai. Jāatgādina, ka 1880./1890. gadu mijā organizācijas komandā darbojās Jānis Čakste, kurš šo svētku nolūkam esot biedrības dārzā uzcēlis lielu svētku ēku vairāk nekā tūkstoš klausītājiem (Mīlenbahs [1928]/2019: 195). Līdz šim Brīvlaišanas svētku nozīme bijusi pārāk maz akcentēta, tomēr bez šīs vēstures pieredzes nebūtu pašpaļāvības uzņemties lielāku izaicinājumu.

IV Vispārīgie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki Jelgavā ir lielākie amatiermākslas svētki līdz Pirmajam pasaules karam. Valentīns Bērzkalns atzīst: “Ne par vieniem citiem dziesmu svētkiem līdz I Pasaules karam nav izšķiests tik daudz tintes.” (Bērzkalns 1965: 162) Bibliogrāfija ir iespaidīga, iekļaujot arī nemūziķu, liecinieku pārspriedumus, cittautu atsauksmes presē, literātu radošo devumu u. tml. Tomēr ne tikai atbalsis ir svarīgas, šie svētki parāda arī pieaugošo propagandas nozīmi kultūrā (turpat). Pirmais uzsaukums dalībniekiem laikrakstā *Tēvija* izskanēja jau 1893. gada 45. numurā un pēcāk ziņots, ka svētkiem pieteikušies 203 kori un 5208 dziedātāji, pie kam 2/5 bijuši vidzemnieki, tā apgāžot minējumus, ka uz Jelgavu brauktu vienīgi kurzemnieki (turpat: 158).

Trāpīgu joku svētku sakarā publicēja Jelgavā izdots satīriskais izdevums *Zobgals*, rakstot, ka visu 1895. gada maija mēnesi, ņem kuru laikrakstu gribi, visos par IV svētkiem solīts: izstāde, koncerti (garīgi un laicīgi), dziesmu karš, 5000 dziedātāju un 50 000 klausītāju, milzīga 8 pūrvietu liela svētku ēka ar vēja sudmalām, stārķu ligzdām un lopu kautuvi, balle, goda mielasts, teātri. Autors P. Rublis nedaudz izsmējīgi vaicā:

“Vaj te dažam labam vīram galva nereibst, kādus gardus baudījumus un brīnumus nedēļu no nedēļas sludinājumos lasot? Kur tad nu sievietim, kuram nāk vēl klāt: jauna kleite, cepure, kurpītes, šleifītes u.t.pr.?” (Rublis, *Sobgals*, 1. kr., 1895: 7)

Sadzīvīskā līmenī svētku popularizēšanai bija savi ekonomiskie augļi, pieprasījums pēc jaunām precēm. Arī tādēļ, ka pirmo reizi svētku laikā notika Rīgas, Jelgavas un

3 Kopš 1868. gada, kad apritēja pusgadsimts dzimtbūšanas atcelšanai Kurzemē, jelgavnieki ik gadu organizēja 30. augusta svētkus ar dažādiem kultūras pasākumiem. Šie svētki cēla latviešu nacionālo pašapziņu un 1872. gadā tika nodibināta īpaša komiteja to ikgadējai rīkošanai, vadītājs bija žurnālists Pēteris Alunāns (1821–1903) (Tomašūns 2015: 117). 1881. gadā rīkošanu pārņēma Jelgavas Latviešu biedrība. Pēdējo reizi svētki notika 1895. gadā.

Valmieras teātra trupu iestudējumu virkne, kas dziesmu svētku viesiem patiesībā ļāva iepazīties ar latviešu teātra toreizējo attīstības stāvokli⁴. Arī tā bija svētku programmas paplašināšana, lai sabiedrībai būtu interesantāk atrasties Jelgavā. Jāatgādina vēl tas, ka IV svētku priekšvakarā tieši Jelgavā nāca klajā Krišjāņa Barona apkopoto *Latvju dainu* (1894) trīs burtnīcas H. J. Draviņ-Dravnieka ģenerālkomisijā⁵. Tātad šī vieta un laiks tika izmantoti nacionālo spēku modināšanai.

Interesanti, ka dziesmas IV Vispārīgajiem latviešu Dziesmu un Mūzikas svētkiem tika drukātas Jelgavā pie izdevēja Johana Frīdriha Stefenhāgena un dēla. 1895. gada nošu krājumā publicētas gan garīgās, gan laicīgās dziesmas. Vēl 19. gadsimta pirmajā trešdaļā prasme saistīt savu darbību ar progresīvākajiem literārajiem strāvojumiem bija izvirzījusi šo uzņēmumu visu Latvijas izdevniecību priekšgalā (*Jelgavas Stefenhāgeni* 2019: 23). Kaut Stefenhāgeni firma, kas 19. gadsimta otrajā pusē joprojām palika lielākā spiestuve Jelgavā, nebija izdevusi nevienu latviešu nacionālās literatūras klasikas darbu, tā vismaz aprobežojās ar apmēram 30 dziesmu krājumu izdošanu latviešu valodā (turpat 2019: 22–23). Tādējādi šeit atrodams taustāms pierādījums tam, ka periodā, kad sāka veidoties tirgus attiecības un Stefenhāgeni uzņēmuma beigu posmā iespieda galvenokārt Latvijas vācu literātu jaunradi, viņu izdevumi vēl pilnībā neattālinājās no latviešu nacionālās kultūras vajadzībām, aktualitātēm. Attālināšanās notika vēlāk, un Stefenhāgeni darbība latviešu grāmatniecībā (izņemot kalendāra izdošanu) beidzās 1917. gadā, vācu okupācijas laikā (turpat). Tiesa, arī šā konkrētā izdevuma gadījumā ir grūti noteikt, vai tas ir pašu Stefenhāgeni vai arī kādu privātpersonu (Jelgavas Latviešu biedrības Rīcības komitejas) izdevums, ko tās pasūtījušas Stefenhāgeni spiestuvē. Tomēr interesants ir jautājums, kālab tieši salīdzinoši konservatīvā Stefenhāgeni firma deva savu artavu IV Vispārīgajiem latviešu Dziesmu un Mūzikas svētkiem? Iespējams tādēļ, ka tā bija vietējā lielākā un reprezentatīvākā grāmatniecības firma, kas varēja nodrošināt metiena apjomu.

Raksta turpinājumā uzmanība pievērsta pieciem Jelgavas svētku vēsturiskā nozīmīguma aspektiem, kas līdz šim tapušajos pētījumos nav guvuši izsmeltošu ievēribu.

Svētkiem jauns nosaukums

Kā pirmo akcentu vēsturiskā nozīmīguma kontekstā jāizvirza svētku nosaukuma jautājums. Visi trīs iepriekšējie svētki bija Latviešu Vispārīgie dziedāšanas svētki, arī IV svētku nosaukums dažkārt presē pēc inerces figurēja vēl kā dziedāšanas (tātad sanākšanas, sadziedāšanās) svētki, taču 1895. gadā pirmo reizi priekšplānā oficiāli izvirzījās vārds *dziesma*, arī *mūzika*. Latviešu folkloras pētnieks Guntis Šmidchens savā

4 Jelgavas Latviešu biedrības Teātra komisija bija saņēmusi ap 20 lugu, bet godalgoja tikai divas. Uzvarēja rakstnieka, tulkotāja Antona Benjamiņa skatu luga *Miglā* un rakstnieka, pedagoga Jēkaba Zeibolta bēdu luga *Mājas naidis*. Abas klasificējamas kā didaktiskas drāmas, kurās aplūkoti cilvēka degradācijas iemesli un vienlaikus iekodēti audzināšanas centieni. Benjamiņa *Miglā* tika uzvesta, bet par otru uzvarētāju laikraksti ziņo, ka svētkos tā netika izrādīta. Iemesli tam nav minēti (Wisulis [Ermanis Pipiņš-Vizulis], *Austrums* 01.09.1895.: 497).

5 Vārds “ģenerālkomisija” šeit nozīmē, ka izdevējs neuzņēmās grāmatas iespiešanas izmaksas (Apinis 1977: 278).

monogrāfijā *Dziesmu vara. Nevardarbīga nacionālā kultūra Baltijas dziesmotajā revolūcijā* norāda, ka 1895. gada konfrontācija (aprakstot gadījumu, kā impēriskās Krievijas himnas vairākkārtēja atkārtošana, nelaižot pie vārda metropolītu, paradoksālā kārtā pauda pretestību krievu kultūras dominēšanai) atklāja tādu latviešu dziesmu svētku nozīmi, ko vairs nevarēja atvasināt tikai no tekstiem vien (Šmidchens 2017: 156–157). Viens no rosīgākajiem 19. gadsimta otrās puses Kurzemes guberņas mūzikas dzīves veidotājiem ērgelnieks, pedagogs un diriģents Jānis Bētiņš (1830–1912) darbojās šo svētku programmas komisijā un ierosināja svarīgu vietu IV svētku programmā ierādīt instrumentālajai mūzikai – tas tika apstiprināts, un tādēļ jaunais nosaukums tika paplašināts – IV Vispārīgie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki (Torgāns 1980: 130). Svētku ēkā sapulcējušos dalībniekus atklāšanas uzrunā sveica Rīcības komitejas priekšnieks Jānis Čakste, norādot:

“Ja salīdzinām mūsu šoreizējos diženos svētkus ar iepriekšējiem, tad ievērojam, ka tie paplašinājušies vienā ziņā. Kamēr līdz šim tos cildināja tikai latvju dziedātāji un dziedātājas, mums šoreiz piedalās arī latvju mūziķi kā darbīgi svētku līdzdalībnieki.” (Šūberte 2011: 58)

IV svētku repertuārā ietvertie darbi bija grūtāki un žanriski daudzveidīgāki nekā agrāk – skanēja balāde, kantāte, izvērsta formas garīga satura kompozīcijas: Jāzepa Vītola *Beverīnas dziedonis (a cappella)*, Jurjānu Andreja kantāte *Līgojiet, liksmojiet* jeb *Kurzemes simtgades gaviļu dziesma*, Augusta Eduarda Grella *95. Dāvīda dziesma*, Oskara Šepska *Ozianna* u. c. Tas bija kvalitatīvs lēciens svētku programmas pilnveidē. Uzsvars tika likts ne tikai uz latviešu kompozīciju pieaugošo īpatsvaru, bet arī autordarbu profesionālo atlasī. Ne velti pirmo reizi pirms svētkiem tika rīkoti novadu mēģinājumi, pirmo reizi kuriem tika noteiktas sacensībām obligātās dziesmas (Grauzdiņa, Poruks 1990: 19). Jaukto koru sacensībām bija izraudzīta Jāzepa Vītola balāde *Beverīnas dziedonis*, Georga Frīdriha Hendeļa *Alleluja* no oratorijas *Mesija*, vīru korim – Frīdriha Gustava Jansena *Piemini mūs žēlīgi* un *Sniedzini snīga, putināja* Jāzepa Vītola apdarē. Zīmīgi, ka programmā netika iekļauts neviens jauns latviešu autors, kura dziesmas nebūtu atskaņotas iepriekš. Tas norāda, ka profesionālo komponistu loks iepriekš jau bija aptverts, un astoņu gadu laikā, komisijasprāt, jauni autori nekvalificējās šim būtiskajam uzdevumam. Dziesmu svētku vēstures pētniece Ilma Grauzdiņa norāda, ka vokāli instrumentālā koncerta iekļaušana dziesmu svētkos bijusi nozīmīga arī citā ziņā – tā radināja latviešus iepazīt koncertmūziku (Grauzdiņa 2013: 417). Stīgu instrumentu, pūtēju un simfoniskā orķestra sniegunā noslēdzošajā programmā izskanēja Jurjānu Andreja simfoniskais tēlojums *Latvju tautas brīvīšana*, Jura Jurjāna *Gaviļu maršs*, Hektora Berliozas *Ungāru maršs (Marche hongroise)* no komponista dramatiskās leģendas *Fausta bojāeja (La Damnation de Faust)*, Fēliksa Mendelszona Bartoldi uvertīra *Žana Rasina traģēdijai Atālija (Athalia)*, Jurjānu Andreja *Ačikops* no svītas *Latvju dejas* un Jāzepa Vītola *Valse grotesque*.

Svētku skanošā būve – bazilika

Glūži netipiski Rīgas pieredzei IV Vispārīgie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki tika svinēti ārpus Jelgavas. Acīmredzot pilsētvidē nebija atradies piemērots zemes gabals ar atbilstošu infrastruktūru, un tā ir arī mūsdienīga problēma. Rīcības komiteja celtnei piemeklēja plašu laukumu (1,3 ha) ārpus pilsētas Šauļu šosejas malā Avenieka gruntsgabalā aiz Annas vārtiem⁶ (M. Ģeibaks, *Latvijas Vēstnesis* 01.06.1995.: 1). Arhitekts Jūlijs Lūsis (1894–1965) 1934. gadā, analizējot dziesmu svētku ēku celtniecības vēsturi, norādījis, ka jau pirmajai celtnei bijis bazilikas profils, un tas uzskatāms par raksturīgu ievadījumu visu pirmo piecu dziesmu svētku celtņu tipam (Lūsis 1934: 99). Šī celtņu veidola tradīcijas iedibinātājs un pirmo trīs dziedāšanas svētku arhitekts bija Jānis Frīdrihs Baumanis (1834–1891). Jūlijs Lūsis konstatējis, ka baziliku radīšanā pirms Pirmā pasaules kara galveno lomu spēlējusi dzīves nepieciešamība – dailes problēmas arhitektus nodarbinājušas mazāk, bet uzstādītās prasības celtne apmierinājusi tiešām labi, arī akustikas ziņā visos gadījumos rezultāti bijuši veiksmīgi, pat teicami (Lūsis 1934: 103). Savukārt, IV dziesmu svētku bazilikas tipa celtne, ko radīja Jāņa Frīdriha Baumaņa skolnieks Konstantīns Pēkšēns (1859–1928), sasniedza jau apjoma plašuma kulmināciju: izmēri 240 x 500 pēdas, kores augstums no grīdas – 40 pēdas⁷.

1. att. Svētku ēkas pretskats. ĢEJMMM, plgk. 8865/5.

Mūsdienās būtu jāatmet lielīšanās ar faktu, ka tā tobrīd ir lielākā koka konstrukcija pasaulē, jo tam trūkst atsaucē uz atbilstošiem avotiem. Varbūt Baltijas valstu mērogā

6 Šie vieni no Jelgavas vēsturiskajiem vārtiem nosaukti par godu pēdējā Livonijas ordeņa mestra un pirmā Kurzemes un Zemgales hercogistes hercoga Gotharda Ketlera sievai Annai (1571–1617), kura bijusi tuvumā esošā hospitāļa patronese. Tolaik tie saukti arī par nabagvārtiem un soda vārtiem, jo turpat bijis gan mazturīgo rajons, gan karātavas.

7 Citviet avotos minēts – 70 pēdas (J. Dripe, *Dziesma* 24.05.1990.). Viena pēda senajā garuma mērvienību sistēmā ir apmēram 30 cm.

konkrētajā brīdī tā bija rekordbūve, taču tas ir tikai pieņēmums. Piemēram, III dziedāšanas svētku ēku Rīgas pilsētas valde atļāva būvēt Esplanādē un to projektēja Jānis Frīdrihs Baumanis. Tajā bija paredzētas 15 000 sēdvietas, 5000 stāvvietas, uz estrādes varēja izvietoties 3000 dziedātāju. Ēkas iespaidīgumu vairoja Konstantīna Pēkšēna bagātīgie dekorējumi un dienas gaismā apgaismoto simtos skaitļojamo lampu spožums (Grauzdiņa, Grāvītis 1990: 21). V dziesmu svētku (1910) arhitekts Ernests Pole (1872–1914) bija projektējis ēku, kurā paredzētas vien 10 236 numurētas vietas un kurā svētkos varēja piedalīties 2300 dziedātāju (*Seši latvju vispārējie dziesmu svētki...* 1928: 31). Ernesta Poles projektētā celtnē kopumā bijusi līdzīga agrākajām svētku bazilikām. Taču IV dziesmu svētkos ēkā bija paredzētas vietas 5000 dziedātājiem un 25 000 klausītājiem (15 000 sēdvietas) (Grauzdiņa, Grāvītis 1990: 27).

Veidojot ieskatu latviešu dziesmu svētku būvvēsturē, arhitekts Jānis Dripe izsaka pateicību profesoram J. Vītolam⁸, kurš atstājis izteikti arhitektonisku šīs ēkas aprakstu:

“Pa Annas vārtiem no Jelgavas izejot, redzam šosejas malā paceļamies svētku ēku, kuras fasāde pušķota 4 mazākiem un 2 lieliem, līdz 80 pēdas augstiem torņiem. Starp abiem vidējiem lielākiem torņiem ir liels milzu pusapaļš loks, kādas 70 pēdas platumā un 40 pēdas augstumā, greznots Kurzemes pilsētu vabeņiem, karogiem un vijām. Zem lielā loka atrodas 6 ieejas durvis, katras 10 pēdu platumā. Ieejot ēkas iekšpusē, redzam kādus 1000 stabus, zināmā atstatumā sastādītus, kuri nes ēkas lielo dēļa jumtu. Vidēji 50 līdz 60 pēdas garie stabi atrodas viens no otra ap 80 pēdas attālumā. Jumta čukurs stiepjas 70 pēdu augstu. Ēkas platums ir 240 pēdas un ēka ir apmēram 500 pēdu gara ar lielu estrādi galā.” (J. Dripe, *Māksla* 01.10.1985.; J. Dripe, *Dziesma* 24.05.1990.; J. Rutmanis, *Latvijas Arhitektūra*, Nr. 1, 1938)

133

2. att. Svētku ēkas sānskats. ĢEJVM, plgk. 8866/7.

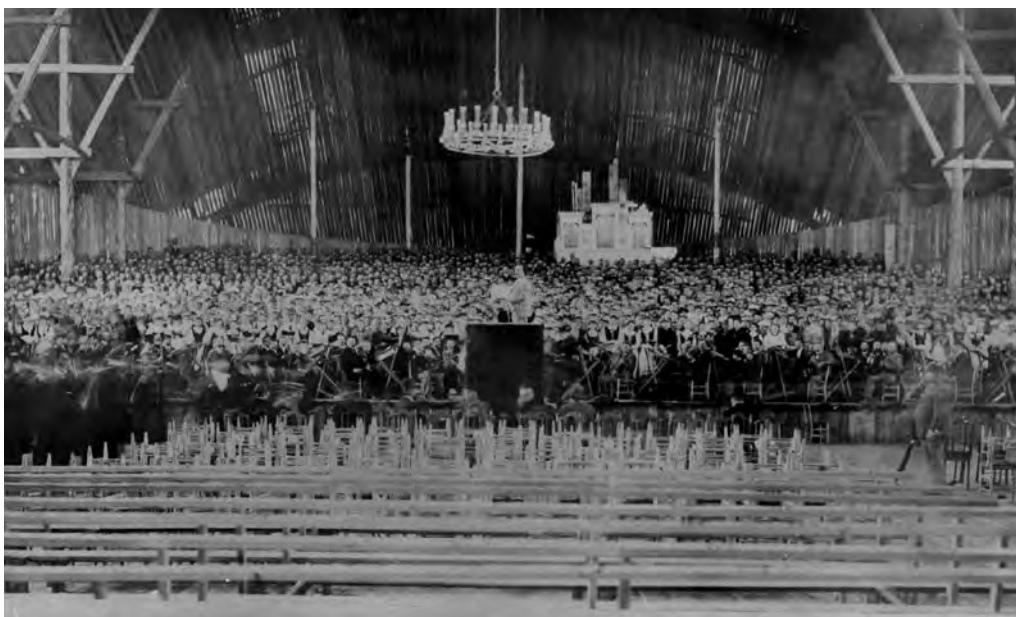
⁸ Domājams, ka celtnes arhitektonisko liecību devējs bijis būvinženieris un matemātiķis profesors Jēkabs Vītols (1877–1961), nevis komponists Jāzeps Vītols.

Jānis Dripe pievērsis uzmanību arī detalizētam iekštelpas aprakstam, balstoties uz folkloras pētnieka un arhivāra Jāņa (Ivana) Sproģa (1833–1918) savulaik krievu valodā izdotas brošūras materiālu:

“Ēkā var iekļūt pa septiņām durvīm, no kurām katras 10 pēdas platas. Visa ēka pārklāta ar stipru, līdzenu koka grīdu, kurā iestiprinātas neskaitāmas solu rindas... Pašā ēkas galā paceļas milzīgu izmēru piltuve, kurā ierīkota estrāde 5000 dziedātājiem. Estrādes dziļums ir 50, bet platums apakšējā daļā 80 soļi. Tā sākas nevis tieši no grīdas, bet apm. no 1,5 *arš* (mērvienība aršina; 1 aršina ir 28 collas jeb 71,12 cm – Z. P.) paaugstinājumā, lai pēc tam kāpņu veidā celtos uz augšu, pie kam katras kāpnes platums ir 2,5 *arš*, un izbeidzas piltuves galā diezgan augsti, mazākais 3 asis no grīdas.

Estrādes priekšā, tieši pret tās vidu, ierīkota apm. 1,5 asis augsta katedra, kas izskatās pēc apgāztām uz mutes klavierēm. Katedra skaisti izgreznota ar zaļumiem un apsista ar sarkanu tūku. Tā abās pusēs ar kāpnēm savienota ar estrādi un kāpnes ievirzītas arī katedrā iekšā, līdz nelielam laukumīņam diriģentam. Celtnes spārniem nav sānsienu un tie izbeidzas ar pusapaļām nojumēm, kas aptver visu koncerta zāli un kurā ierīkotas bufetes. Tanī ēkas galā, kur atrodas estrāde, aiz sienas ierīkotas vajadzīgās labierīcības, vīriešiem un sievietēm atsevišķi. Apgaismošanai 8 vietās pakārti lukturi elektriskām lampiņām.” (Dripe 1990: 7; Rutmanis 1938: 4–6)

134

3. att. Svētku ēkas iekšpuse ar dalībniekiem. ĢEJVM, plgk. 8867/4.

Tik matemātiski detalizēti ēkas iekšpuses un ārpusē apraksti ir reta parādība dziesmu svētku vēstures kontekstā. Pārrēķinot dotos izmērus, kur 1 pēda kā mērvienība ir apmēram 30 cm, uzzinām, ka 24 metru (80 pēdas) augstumā slējušies svētku ēkas torņi, savukārt 12 metru (40 pēdu) augstumā un 21 metra (70 pēdu) garumā bijis lielais,

pusapaļais stiklotais loks, kādam vizuālo ekvivalentu mūsdienās varam redzēt Rīgas Centrāltirgus paviljonu fasādēs. Tomēr visdrīzāk ne paviljons, bet sakrālās celtnes ir uzskatāmas par šo svētku būvju prototipu. Piemēram, Bibelē 1. Kēniņu grāmatas 6. nodaļā rodami Zālamana tempļa izmēri: 60 (garums) un 20 (platums) un 30 (augstums) olektis jeb elkoņa garumi, tātad apmēram 30 x 10 x 15 metri. Pēc profesora J. Vītola detalizētā apraksta Jelgavā bazilikas tipa celtnes vidusjoms sanāk 21 x 12 metri (70 x 40 pēdas). Savukārt Zālamana tempļa augstums bijis apmēram 26 metri (jeb 53 elkoņa garumi), tātad nedaudz augstāks nekā Jelgavā abiem torņiem norādītie 24 metri. Nav jācenšas obligāti pierādīt dziesmu svētku ēkas izmēru līdzīgumu ar Zālamana tempļa parametriem, taču šis asociatīvais minējums ļauj nojaust fizisko mērogu un idejisko uzstādījumu: grandioza svētnīca dievišķā kalpībai. 1905. gadā komponists un kritiķis Jānis Straume (1861–1929) Zislaka *Latviešu kalendārā* atminas dzirdējis dažas zobgalīgas piezīmes par *amerikānisko nodomu* celt tik milzīgu ēku, kāda līdz šim vēl nav bijusi (*Latveeschu IV. wisp. Dseesmu un Musikas swethki Jelgawâ... 1905: 57*). Pirmreizēji apskatot dziesmu svētku ēku celtniecības vēsturi, arhitekts Jūlijs Lūsis 1934. gadā akcentē:

“Savus svētkus mēs kā gada tirgu noturam te vienā, te otrā vietā, steidzīgi saceljam nepieciešamās koka ēkas un pēc svētku beigām tās tūdaļ novācam. Vietas nenoteiktība, celtnu nepastāvība un mazvērtība, viss tas fīri psiholoģiski mazina svētku nozīmi un svaru tautas apziņā. Starplaikā starp vieniem svētkiem līdz otriem ir pilnīgs tukšums. Nav vietas un simbola, kas tautai atgādinātu, ka svētku lielajai idejai vienmēr jābūt dzīvai.” (J. Lūsis, *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 01.02.1934.: 103)

Arī IV dziesmu svētki iezīmēja šo tendenci – uzcelt un drīz pēc tam demontēt. Tas tiek izdarīts arī ar 20 reģistru ērģelēm. Svētku grandiozitātes nolūkā pēc Jāņa Bētiņa lūguma ērģeļu meistars Mārtiņš [J.?] Krēsliņš Jēkabmiestā (Jēkabpilī) būvēja ērģeles. Šī sevišķā instrumenta būvdarbus vadīja pats Jānis Bētiņš un par būves gaitu Rīcības komitejai 1895. gada 15. aprīlī esot ziņojis: “Krēsliņa k.[kungam] ir liela interese par svētku izdošanas, kādēļ ērģeles tas būvēs lielākas, nekā nolīgts, bez īpašas piemaksas.” (Augusts 1928: 482) Jānis Bētiņš kā eksperts un vidutājs jau stāvēja pie dziesmu svētku tradīcijas šūpuļa un turpināja interesēties par ērģelēm un ērģelbūvi līdz pat sava mūža beigām. Taču par šīm konkrētajām ērģelēm plašākas ziņas pagaidām nav atrodamas. Var vien konstatēt, ka neviens solo skaņdarbs uz tām vokāli instrumentālā koncerta laikā netika spēlēts.

Ātri uzbūvēta, šī Jelgavas slēgtā būve, ko tomēr būtu kļūdaini dēvēt par paviljonu⁹, tūlīt pēc sarīkojuma (tāpat kā II, III un V svētku celtnes) tika nojaukta, izmantojot dēļus citām vajadzībām un tādējādi daļēji atpelnot lielos zaudējumus. Arī turpmākos 60 gadus tika īstenots šāds pats darbības modelis – uzcelt, iekārtot un likvidēt. Jāatgādina, ka idejiski arī Uzvaras laukuma būvniecība, sākot ar 1936. gadu, saistījās ar uzdevumu nodrošināt valsts mēroga svētku svinēšanai piemērotu telpu un IX dziesmu svētku vajadzībām šeit tika uzcelta pagaidu estrāde, ierīkotas apmeklētāju sēdvietas

9 Paviljons – [fr. *pavillon* < lat. *papilio* telts] 1. arhīt. neliela atklāta viegla konstrukcijas celtnē dārzu un parku arhitektūrā, arī pludmalē; 2. halles veida celtnē vai celtnes daļa izstādēm, filmu uzņemšanai, tirdzniecībai. (*Svešvārdu vārdnīca* 2008: 634)

un sakārtota infrastruktūra (Hanovs, Tēraudkalns 2012: 252–253, 262–263). Mežaparka Lielā estrāde būvēta tikai 1955. gadā, un tagad tā ieguvusi arhitektu Jura Pogas un Austra Mailiša iecerētās *Sidraba birzs* dziesmu kalnā veidolu.

Jūlijs Lūsis 1934. gadā rezumēja, ka ieguvums no šīs dziesmu svētku ēku celtniecības pirms Pirmā pasaules kara nav liels ne no tehniskā, nedz arī mākslinieciskā viedokļa: milzums iekšējo stabu un līmeniskā grīda bojā telpas izjūtu un traucē tās pārskatāmību, vājais apgaismojums laupa svētkiem nepieciešamo pacilātību (Lūsis 1934: 103). Autors piebilst:

„Arī ārējais izskats šādai plašai, pie zemes pieplakušai bazilikai nebija sevišķi skaists. Kā pagaidu ēkai tai nebija piešķirts nekāds bagātāks arhitektoniskais veidojums, jo tas ir arī *financiāls* jautājums. Parasti galveno fasādi greznoja vairāki tornišu pāri, reizēm arī sīkāks ornamenti.” (J. Lūsis, *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 01.02.1934.: 103)

Atšķirībā no iepriekšējām, eklektiski noformētajām celtņu galvenajām fasādēm, Konstantīns Pēkšēns centrālajā daļā bija ieplānojis lielu, pusapaļu logu, sānu spārnus aizsedzis ar horizontālām piebūvēm un tradicionālo žogu ap ēku nobeidzis ar vēl zemākiem torņiem (*Dziesmu svētku mazā enciklopēdija* 2004: 221).

Žurnālā *Austrums* 1895. gada jūlijā svētku aculiecinieks, autors Jēkabs rakstīja, ka lietavu dēļ Jelgavā izpirktas laikam visas pieejamās galošas un atminējās, ka šosejas malā, kur ceļš iegriežas svētku ēkā, bijusi redzama īsta dubļu jūra, pa kuru policisti jājuši uz zirgiem, lai organizētu publiku un novērstu grūstīšanos un spiešanos. Pa svētku ēkas priekšgalu staigājuši ugunsdzēsēji (Jēkabs, *Austrums* 01.07.1895.: 464–465). Tādējādi līdz mūsdienām saglabātās skaistās svētku ēkas parādes fotogrāfijas nevēstī visu to praktisko ainu, kas atklājusies notikuma aculieciniekiem.

Svētki un izstāde

Lai arī svētku ēka – bazilikas tipa celtnie – bija svētku dzīves centrs, netrūka arī citu vietu, kur svētku viesi pulcējās, un pētniecības kontekstā nedrīkstētu mazināt Kurzemes lauksaimniecības biedrību sarīkotās Lauksaimniecības, rūpniecības un amatniecības izstādes lielo nozīmi. Jelgavas Lauksaimniecības biedrības priekšnieks agronoms Jānis Bisenieks (1864–1923) ierosināja ideju par abu pasākumu apvienošanu, un jau 1894. gada sākumā valdības atļauja šādas tematiskas izstādes sarīkošanai bija saņemta. Izstādi atklāja vienā laikā ar dziesmu svētkiem, tā bija atvērta sešas dienas (no 15. līdz 20. jūnijam) un interesentu netrūka arī no cittautiešu puses. Izstādes rīcības komiteja veidojās agronomu Jāņa Bisenieka un Jāņa Brazdas vadībā, taču izstādes sagatavošanā piedalījās arī vairākas Kurzemes novada lauksaimniecības un biškopības biedrības (*Jelgavas dziesmu un mūzikas svētki* 1995: 22–24). Vēsturiski tā bija pirmā lauksaimniecības izstāde, ko sarīkojuši latvieši paši, jo vācu biedrības atteicās līdzdarboties. Zīmīgs ir šāds citāts, kas rodams žurnālā *Austrums* un kura autors ir pagaidām nenoskaidrota persona ar inīciāļiem P. J.¹⁰:

10 Iespējams, ar šiem inīciāļiem parakstījies literāts, mācītājs un žurnālists Pavasaru Jānis (īstajā vārdā Jānis Veismanis, 1867–1913), vēlākais Jelgavas Latviešu biedrības priekšnieks (1906–1912).

“Te nu vajadzēja izrādīties, uz kāda attīstības pakāpiena stāv latviešu lauksaimniecība, kādus panākumus viņi var uzrādīt zemkopībā un rūpniecībā. Kamēr svētku ēkā latviešiem vajadzēja atklāti rādīties ar savām ideālajām [gara] mantām, izstādē viņiem nācās uzrādīt savu praktisko spēju.” (P. J., *Austrums* 01.07.1895.: 454)

Kā norādījis vēsturnieks Andris Tomašūns, šādas izstādes atklāšana Jelgavā ļoti stiprināja latviešu zemnieku, rūpnieku un amatnieku pašapziņu (Tomašūns 2015: 128–129).

Arī šīs izstādes ēku būve notika pēc arhitekta Konstantīna Pēkšēna projekta. Izstādes laukums bijis vairāk nekā 2 ha liels. Izstādes ieejas vārti atradušies Aleksandra bulvāra (tagad Zemgales prospekta) sākumā pie Jelgavas dzelzceļa (tagad preču) stacijas (*Jelgavas dziesmu un mūzikas svētki* 1995: 24). Izstādē bija apskatāmi augkopības, dārzkopības, biškopības, mājturības, sīkrūpniecības, mākslas un amatniecības ražojumi. Tos papildināja rūpniecības nodaļa ar dažādām lauksaimniecības mašīnām. Pēc etnogrāfa un dziesmu un mūzikas svētku Rīcības komisijas locekļa Miķeļa Skruzīša (1861–1905) projekta izstādē izveidoja vēstures tematisko nodaļu, tajā bija uzbūvēta senlaiku dzīvojamā māja ar darbarīkiem, ko papildināja goda tērpi un zīmējumi. Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeja darbiniekiem izdevies noskaidrot, ka izstādē piedalījušies ap 500 dalībnieku ar vairāk nekā 3000 priekšmetiem, un dalībnieki saņēmuši 353 godalgas (turpat). Neskatoties uz lietavām, kopumā izstādes novērtējums bijis teicams – ne tikai laukkopības un lopkopības nodaļās, bet arī rūpniecības atzarā un it sevišķi māj rūpniecībā (P. J., *Austrums* 01.07.1895.: 454). Kaut arī Jelgava jau iepriekš bija pārāka brīvdabas izstāžu rīkošanā (pirmās organizēja Kurzemes vācu muižniecība jau 19. gadsimta 70. gadu sākumā), šī bija pirmā latviešu organizētā brīvdabas izstāde, kas notika gadu pirms nozīmīgās Latviešu etnogrāfiskās izstādes Rīgā. Rīcības komiteja apzināti to savienoja ar IV Vispārīgajiem latviešu Dziesmu un Mūzikas svētkiem Jelgavā, piesaistot ap 27 000–28 000 apmeklētāju. No mūsdienu skatpunkta raugoties, svētkiem ar šīs izstādes paralēlo norisi Jelgavā bija izdevies īstenot milzu publicitāti. Salīdzinājumam der atzīmēt, ka III Vispārīgajos dziedāšanas svētkos neviens pasākums nesasniedza tik vērienīgu apmeklētāju auditoriju – tur dziedātāju apsveikšanā esot pārdotas 1645 biļetes, pirmajā koncertā (19. jūnijā) 12 344 biļetes, goda mielastā 2184 biļetes, otrajā koncertā (20. jūnijā) 15 076 biļetes, trešajā koncertā (21. jūnijā) 5544 biļetes, ballē 3412, turklāt uz katru no šiem minētajiem sarīkojumiem komiteja izdalījusi 18 000 brīvbiļešu (Grauzdiņa, Grāvītis 1990: 23).

137

Retas fotogrāfijas

Ceturtais vēsturiskā nozīmīguma aspekts ir atradumi – dziesmu svētku reti fotouzņēmumi, kas saistās tieši ar Jelgavu. Šeit publicētajos trīs attēlos var runāt par agrīnu reportāžas žanru. Tajā laikā, protams, tādu terminu nelietoja. Tālāk publicētajos attēlos redzamas aculiecinieka fotogrāfijas, kas fiksē sabiedriski būtiskus notikumus. Par iepriekšējiem svētkiem tādus kadrus atrast nav izdevies.

4. att. IV dziesmu svētku gājiena priekšgājēji. JVLMA JVpi, bez šifra.

5. att. IV dziesmu svētku dalībnieku gājiens. ĢEJVM, JVMM-2280.

6. att. Svētku dalībnieki pie IV Vispārīgo latviešu Dziesmu un Mūzikas svētku norises paviljona Jelgavā. 1895. gada jūnijs. Fotogrāfs: Oskars Emīls Šmits. LNVN, Neg. Nr. 37201.

19. gadsimta 80. gados notika fotoaparātu, fotografēšanas un kopēšanas procesu uzlabojumi, kas padarīja fotogrāfa darbu mobilāku un daudzveidīgāku nekā iepriekš (Kļaviņš 2014: 396). Kā norāda fotogrāfijas vēsturnieks Pēteris Korsaks, Jelgavā 19. gadsimtā bija daudz fotogrāfu, un šeit redzamais rezultāts ir profesionāls darbs. Tolaik uzņēma ar lielformāta kamerām vismaz 13 x 18 cm vai 18 x 24 cm lielas fotogrāfijas. Kopējot kontaktā ar fotoplati, ieguva kvalitatīvu rezultātu¹¹. 1895. gada 15. jūnijā svētki sākās ar svinīgo gājienu no Jelgavas Latviešu biedrības dārza (tagad Uzvaras parks) pa Ezera ielu uz Katoļu ielu, izejot cauri Annas vārtiem un virzoties uz Kurzemes pilsētu ģerboņiem un vītnēm rotāto dziesmu svētku būvi – baziliku, kas, iespējams, bija pirmais nacionālā mēroga gājiens Jelgavā. Gājiena priekšgalā soļoja pūtēju orķestris, aiz tā nesa Jelgavas Latviešu biedrības un dziesmu svētku *Līgo* karogu. Tālāk gāja svētku Rīcības komitejas locekļi, tad kori ar dziedātājiem balsu grupās un katram korim pa priekšu nesa karogu (*Jelgavas dziesmu un mūzikas svētki* 1995: 26–27). Kā norāda sociologs Jānis Daugavietis darbā *Līdzšinējie pētījumi par Dziesmu un deju svētkiem*, latviešu sabiedriski politiskais darbinieks Jānis Kreicbergs (1864–1948) uzsvēris dziesmu svētku un militārās sfēras līdzību – jau pirmajos svētkos varot redzēt šādu atribūtu manifestāciju: nacionālais karogs, gājiena stingrā kārtība, svētku tērps, pūtēju orķestris... (Daugavietis 2018: 92) Apbrīnojama dalībnieku disciplīna, daloties rindās pa seši, vērojama arī šeit publicētajos Jelgavas attēlos. Fotogrāfijās (skat. 4. un 5. attēlu) līksmo pacilātību jūtami

¹¹ E-pasta sarakste ar fotovēsturnieku Pēteri Korsaku 2021. gada 8. aprīlī.

ietekmējuši gājienam ne pārāk patīkamie laikapstākļi, kuri tomēr īsto dziedātprieku nav noslāpējuši, un galu galā svētki izdevušies.

Savukārt fotogrāfijas vēsturniece Katrīna Teivāne-Korpa atzīst, ka 1895. gadā pie laba apgaismojuma bija iespējams nofiksēt šādus kadrus. Būtiski bija, lai vismaz kāds nekustas, bet citādi mirkļa tvērumi bija iespējami¹². Katrīna Teivāne-Korpa vēl norāda, ka te vairs ar sekundēm pozēt nebija nepieciešams, tomēr no izplūdušas kustības izvairīties arī īsti nevarēja.¹³ To varam konstatēt 6. attēla gadījumā. Šīs autentiskās fotogrāfijas ir līdz mūsdienām saglabājušās retas vizuālās liecības. Tās apstiprina, ka Jelgavas svētkos fotomākslas darbinieki bijuši augstā līmenī. Kā norāda Pēteris Zeile, ir jākorrigē uzskats, ka latviešu fotogrāfi sākuši darboties 19. gadsimta beigās, jo, piemēram, Jelgavā latviešu mākslinieki dzīvoja un darbojās jau 19. gadsimta 60. gados (*Latvijas fotomāksla: vēsture un mūsdienas* 1985: 12–13). Diemžēl nav apstiprinājuma tam, ka šo reto fotogrāfiju autori būtu latvieši. 6. attēla autors Oskars Emīls Šmits (*Oscar Emil Schmidt*, 1847–1917) bija Baltijas vācu novadpētnieks, tautskolu inspektors, fotogrāfs un aizrautīgs ceļotājs. Kopumā 19. gadsimta nogalē fotogrāfu skaits gan Rīgā, gan provincē nemitīgi pieauga, radot veselīgu savstarpējo konkurenci fotomeistaru lokā.

Priekšstats par latviešu simfonisko orķestri

Lai vairotu nācijas kultūras prestižu instrumentālās mūzikas jomā, pēc Jāņa Bētiņa ieteikuma pirmo reizi tika lemts realizēt Dziesmu un Mūzikas svētku ideju. Kurzemē blakus koru kustībai visai agri sāka veidoties instrumentāli ansambļi un īsti orķestri, un tas notika ar Jāņa Bētiņa tiešu līdzdalību un gādību, ieskaitot instrumentu meklēšanu un iegādi (Torgāns 1980: 128). Simfoniskās mūzikas iedīgļi parādās jau III dziedāšanas svētku laikā, tomēr toreiz atskaņotāji bija algoti cittautu mūziķi. Un dažu recenzentu skatījumā Rīgas vācu orķestrantu sniegums netika uzskatīts par pilnībā kvalitatīvu (Augusts 1928: 481). 1895. gada svētkos tika īstenota patiešām pārdroša iecere – uzticēties rūpīgi atlasītajiem lauku orķestru un muzikantu kapelu 133 dalībniekiem, kam papildu vēl pieskaitāmi 37 profesionālie mūziķi, tātad kopā 170 dalībnieku (Grauzdiņa, Grāvītis 1990: 28). Lai cik iespaidīgi šie skaitļi neizklausītos, pārsteidzošas ir Jurjānu Andreja (1856–1922) praktiskās piezīmes IV Vispārīgo Dziesmu un Mūzikas svētku orķestrim, kas publicētas laikrakstā *Baltijas Vēstnesis* 1895. gada 23. maijā¹⁴. Pirmkārt, viņš savā leksikā vairākkārt lieto apzīmējumu *mūzikas kori* – tātad orķestra mūziķi, kas bija ne tikai dziesmu pavadītāji, bet arī patstāvīgu sacerējumu atskaņotāji. Jāsecina, ka latviešu mūzikas profesionālajā leksikā vēl nebija iesakņojies vārds *instrumentālists* vai *orķestrants*. Mūziķu kopība jeb grupa (arī ansamblis) joprojām tika saukta par kori un šis apvienības vadītājs – par kora vadoni.

12 E-pasta sarakste ar LNB Speciālo krājumu departamenta K. Ubāna Mākslas lasītavas vadītāju, fotovēsturnieci Katrīnu Teivāni-Korpu 2021. gada 9. aprīlī.

13 Turpat.

14 To pašu paziņojumu jeb apkārtrakstu savās slejās nodrukāja arī laikraksts *Balss* 1895. gada 24. maijā un *Tēvija* 1895. gada 31. maijā.

Otrkārt, Jurjānu Andrejs šajā svētku orķestrī izcēlis divu grupu mūziķus – tie ir *diletanti* un speciālisti¹⁵. Turklāt viņš paziņoja, ka uzaicinājis arī savus biedrus māksliniekus, kā arī konservatoriju un mūzikas skolu audzēkņus. Tie, visticamāk, bija pirmām kārtām Rīgas I Mūzikas institūta (jeb Zīgerta institūta), Rīgas mūzikas skolas, Skaņu mākslas skolas (*Schule der Tonkunst*) audzēkņi. Taču Jurjānu Andrejs atsaucās arī uz saviem biedriem māksliniekiem, kuru vidū bija Sanktpēterburgas konservatoriju absolvējušie mūziķi, kas solījās piedalīties svētku orķestrī. Šo pēdējo grupu varētu pieskaitīt minētajiem speciālistiem jeb profesionāļiem, taču jāsecina, ka šo latviešu simfonisko orķestri noteikti bija veidojušas dažādas paaudzes – tajā ietilpa bērni, jaunieši un pieaugušie. Un to, cik šis orķestris būtībā bija riskants, apliecina Jurjānu Andreja aizrādījumi, kas domāti visiem dalībniekiem. Proti, pūšamie instrumenti pareizi jāuzskaņo pēc zemā kamertonā, Jelgavas tautas svētkos mūzikas korus vadot viņš bija ievērojis, ka dažiem korjiem, kam veci instrumenti, ir augstais skaņojums, dažiem atkal, kam jauni instrumenti, zemais skaņojums. Otrkārt, svarīgi aspekti saistījās ar spēles tehniku, bet jo īpaši izpildījuma dinamikas zīmēm, kas stingri bija jāievēro. Visbeidzot, – mūziķi esot jāpieradina lūkoties uz takts zizli, jo “lielākā daļa mūziķu nemaz nav parādūši zem vadoņa takts mājieniem spēlēt, tādēļ, ka viņu praktiskā dzīvē, dejas spēlējot, tas nav bijis vajadzīgs.” (Jurjānu Andrejs, *Balss* 24.05.1895.: 1) Jurjānu Andrejs rezumējot raksta: “...mūziķam jāieņemās, kā saka, ar vienu aci notis, ar otru uz takts mājieniem lūkoties.” (Jurjānu Andrejs, *Tehvija* 31.05.1895.)

Liecības par simfoniskā orķestra gaitām un konkrētiem dalībniekiem ir skopas. Mūzikas skolotājs, kordiriģents, mūzikas aprakstnieks, sabiedriskais darbinieks Mārtiņš Augusts (1860–1935) 1928. gada žurnālā *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* minējis, ka orķestra rindās bijuši vijolnieks Jēkabs Ozols, timpānists Pāvuls Jurjāns un altists Jāzeps Vītols (Augusts 1928: 482). Laikrakstā *Baltijas Vēstnesis* uzzināms, ka Jurjānu Andrejs visus orķestra dalībniekus aicinājis ierasties Jelgavā trīs dienas iepriekš un īstenot t. s. grupu darbus jeb mēģinājumus instrumentu grupās (Jurjānu Andrejs, *Baltijas Westnesis* 23.05.1895.: 1). Svētku virsdiriģenti 1894./1895. gada ziemas sezonā pašreizdzīgi apceļojuši lauku centrus, lai tiktos un atlasītu šos potenciālos dalībniekus. Ar Jāni Bētiņu un Jurjānu Andreju priekšgalā mēģinājumi noturēti Jelgavā, Bauskā, Jēkabpilī un Irlavā. Dziesmu svētku kustības pētnieks Valentīns Bērzkalns pienācīgi norādījis uz Jurjāna Andreja sasniegumiem: “...nevieni citi svētki nav tik zīmīgi izcēlušī Jurjānu vietu un nozīmi latvju mūzikā, kā tieši 1895. gadā Jelgavā notikušie dziesmu svētki.” (Bērzkalns 1965: 189)

15 Jurjānu Andrejs vārda *diletants* nozīmei pievērsis sevišķu uzmanību, un savās kritikās *diletantus* iedalīja divās kategorijās. 1887. gadā viņš raksta: “Dienzēl mūsu dienās zem vārda “diletants” ir domāta virspusēja un manierīga nodarbošanās ar mākslu kā izpildīšanas, tā sacerēšanas laukā; bet par diletantu saucas cilvēks, kurš neko nopietni nestudē. Neskatoties uz augšā minētajiem vārdiem, arī mūsu dienās ir diletanti, kaut arī salīdzinoši mazs procents, kas nopietni izturas pret mūziku. Tādā veidā diletantus var iedalīt divās kategorijās: pie pirmās kategorijas var pieskaitīt ne tikai tos mūzikas mīļotājus (labākā nozīmē), kas paši ir izpildītāji, bet arī tos, kas mīl klausīties labu mūziku, pie otras kategorijas (sliktākā nozīmē) – tos, kas izraudzījušies sev liriku tikai kā līdzekli, ar ko dižoties. Bet, kā diletantisms (labākā nozīmē) veicina mākslas uzplaukumu, tā diletantisms (sliktākā nozīmē) arī bremzē mūzikas attīstību un veicina mākslas pagrimumu” (Jurjānu Andrejs 1980: 157–158). Tuvāk par to skat. turpat: 157–161; 161–166; 166–170.

Šo vēsturiskā nozīmīguma aspekta izklāstu jānoslēdz ar muzikologa Oļģerta Grāvīša trāpīgo atziņu:

“Neaizmirsīsim, simti, pat tūkstoši dziesmu svētku toreizējie apmeklētāji taču ir tādi, kas savā mūžā pirmo reizi i redz, i dzird simfonisko orķestri. Un šiem iespaidiem no Jelgavas svētkiem līdz ar to ir paliekoša nozīme mūsu tautas muzikālās erudīcijas attīstībā vispār.” (LR, Fv-18817; J-2774)

Rezumējot jāsaka, ka kaut vienai reizei sastādīts lielais orķestris ir jāvērtē kā būtisks notikums nacionālā mērogā. Tā dalībnieku sastāvu veidoja gan latviešu profesionālie mūziķi, gan amatiermūziķi – pa lielākai daļai nemūziķi – zemes strādnieki, kuriem muzicēšanai atlika vien vaļasbrīži. Tādējādi jāatzīmē, ka latviešu simfoniskā mūzika sākās 1880. gadā ar Jurjānu Andreja simfonisko *Allegro* kā mūzikas partitūru, bet IV Vispārīgie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki Jelgavā aizsāka latviešu simfoniskās mūzikas regulāro praksi – tobrīd vēl lielākoties ar amatiermūziķu piedalīšanos.

Noslēgums

19. gadsimta nogalē, beidzoties jaunlatviešu vienotības ziedu laikiem, latviešu sabiedrībā iezīmējās šķiriskās šķelšanās tendences (Grauzdiņa 2013: 416). Uz IV svētku rīkošanas tiesībām konkurēja Rīgas un Jelgavas Latviešu biedrības. Zīmīga nianse, ka jelgavnieki nāca klajā pat ar diviem priekšlikumiem: rīkot vispārīgus dziesmu svētkus un lauksaimniecības izstādi. Tik svarīgam notikumam, kāds bija Kurzemes pievienošana Krievijas impērijai, arī tā simtgades svētkus pēc impērijas administrācijas izpratnes vajadzēja rīkot diženus. Kā vēstija laikraksts *Tēvija* jau 1893. gada 3. martā:

“Šādiem svētkiem par nolūku būtu jāliek ne vien piemiņa par notikušo Kurzemes pievienošanu pie Krievijas, bet viņos jāmēģina rādīt, ko latviešu tauta panākusi 100 gadu laikā attīstoties Krievijas ērgļa aizsardzībā, viņiem jāpiešķir pēc iespējas arī kultūrvēsturīga nozīme.” ([Anonīms], *Tehvija* 03.03.1893.: 1)

Jelgavas Latviešu biedrības pārstāvji saskatīja jēgpilnu mērķi tajā, ka abi sarīkojumi viens otru papildinātu un dotu *pareizāku* priekšstatu par pagātņi un tagadņi. Vairākos rakstos grūti nepamanīt tā laika autoru lojalitāti Krievijas caram, piemēram, Jāņa Čakstes izdotajā *Tēvijā*: “Varenās Krievijas apsardzība nav tukša frāze, viņa ir latviešu tautas mošanās kā arī garīgās un materiālās attīstības pirmais un ciešākais pamats.” (Turpat) Kurzemes pievienošanas Krievijai (1795. gada 15. aprīlī) simtgades svinības pirmām kārtām attiecās uz kurzemniekiem, un viņu pienākums bija uzņemties virsvadību, aicinot pie sevis arī vidzemniekus. Tāredzīgi pasteidzoties, Jelgavas Latviešu biedrība šo cara atļauju saņēma pirmā.

Konkurences gars jelgavniekus dzina uz priekšu, tomēr ne bez stratēģiskām kļūdām, piemēram, kā norāda laikraksts *Mājas Viesis* – rīcības komitejai būtu bijis jānovelk savs *partejības mētelis* un jāatzīst, ka daudz kas izdarīts nepareizā (nokavētā) laikā, taču sabiedrības viedoklis bija tāds, ka “gaidāmiem ceturtajiem vispārējiem dziedāšanas

svētkiem vajaga krietnuma ziņā pārspēt III vispārējos dziedāšanas svētkus. To prasa mūsu gods.” ([Anonīms], *Mahjas Weesis* 26.04.1895.: 1) Rezultātā IV dziesmu svētku sarīkošana izmaksāja ap 35 000 rubļu jeb divreiz vairāk nekā III svētki Rīgā (Bērzkalns 1965: 183).

IV Vispārīgie latviešu Dziesmu un Mūzikas svētki Jelgavā ieņēma godpilno vietu kā lielākā t. s. pirmā perioda piecu dziesmu svētku manifestācija. Dziesmu svētku vēstures pētniece Ilma Grauzdiņa par šī perioda dziesmu svētkiem izdarījusi sekojošus secinājumus, kas pilnībā būtu attiecināmi arī uz Jelgavas unikālo notikumu:

- tika nostiprināta koru kustības masveidība, kordziedāšana kļuva par iedarbīgu tautas pašapziņas izpausmes formu;
- svētku reizes sekmēja kvalitatīvas mūzikas rašanos. Līdz ar to tas ietekmēja dziedātāju gaumi un muzikālo vērtību skalu;
- tika nostiprināta profesionāļu sadarbība ar mūzikas amatieriem un likti pamati profesionālismam kordirģēšanas (arī orķestra diriģēšanas) mākslā;
- svētki netieši sekmēja citu žanru¹⁶, tāpat citu mākslas, daiļamatniecības, lauksaimniecības un rūpniecības jomu attīstību. (Grauzdiņa 2013: 417–418)

Sociologs Jānis Daugavietis savā pētījumā komentējis jau minētā sabiedriskā darbinieka Jāņa Kreicberga viedokli par fundamentāliem faktoriem, kas ietekmēja jaunizveidojušos latviešu kopienas sociālo lauku. Kreicbergs nosaucis disciplīnu, darbu grupā, vispārējo lēmumu ievērošanu, kopības garu, sociālās jūtas, simpātijas, līdzjūtību un līdzcietību (Daugavietis 2018: 93). Šī raksta autore Jelgavas gadījumā izcēlusi citus, vairāk ar vēstures liecībām saistītus aspektus – jelgavnieki ir mainījuši svētku vēsturisko nosaukumu, uzcēluši vislielāko pulcēšanās namu – teju dievnamu, paralēli organizējuši Lauksaimniecības, rūpniecības un amatniecības izstādi, profesionāli iemūžinājuši svētku norises momentus jeb veidojuši reportāžas, kā arī radījuši apstākļus, lai taptu pirmais latviešu simfoniskais orķestris, kurā tika apvienoti amatiermūziķi ar profesionāļiem.

Nobeigumā jāuzsver, ka Jelgavas svētki bija paredzēti kā izteikti reprezentatīvs notikums – vērsts gan uz latviešu sabiedrību, gan uz ārpusi. Latviešu tautas turīgākajai un izglītotākajai daļai (inteliģencei) vajadzēja savā lepnumā parādīties citu tautu priekšā un celt savas tautas godu tiklab labvēļu, kā nelabvēļu acīs, kas tai arī izdevās. Jāpiebilst, ka šādu dziesmu svētku modeli, kurā apvienojās dažādu mākslu sarīkojumi ar saimniecisku biedrību pārstāvniecību, vēl 20. gadsimta vidū aprobēja latviešu diaspora.

16 Jelgavas svētkos izskan Jura Jurjāna *Gaviļu maršs* pūtēju orķestrim, Jurjānu Andreja *Ačikops* simfoniskajam orķestrim, Jāzepa Vītola *Valse grotesque* stīgu orķestrim.

BIBLIOGRĀFIJA

AVOTI

Dseemas IV. wispahrigeem Latweeschu Dseesmu – un Musikas – swehtkeem (1895). Jelgavā: Drukats pee J. F. Steffenhagena un dehla (*Dziesmas IV vispārīgiem Latviešu Dziesmu – un Mūzikas – svētkiem* (1895). Jelgavā: Drukāts pie J. F. Stefenhāgena un dēla).

Grāvītis, Oļģerts. Kad toni uzdod jelgavnieki...: par IV Dziesmu svētkiem. Raidījumu cikls *Dziesmu svētku pakāpieni*, 1990., 5. raidījums, LR [Latvijas Radio], Fv-18817; J-2774.

Fotogrāfijas

IV dziesmu svētku gājiena priekšgājēji. JVLMA JVpi, bez šifra, (no Oļģerta Grāvīša privātarhīva).

Svētku dalībnieki pie IV Vispārīgo latviešu Dziesmu un Mūzikas svētku norises paviljona Jelgavā. 1895. gada jūnijs. Fotogrāfs: Oskars Emīls Šmits (*Oscar Emil Schmidt*), LNVN, Neg. Nr. 37201.

Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeja (ĢEJVMM) krājums:

IV dziesmu svētku dalībnieku gājiens. ĢEJVMM, JVMM-2280.

Svētku ēkas iekšpuse ar dalībniekiem. ĢEJVMM, plgk. 8867/4.

Svētku ēkas pretskats. ĢEJVMM, plgk. 8865/5.

Svētku ēkas sānskats. ĢEJVMM, plgk. 8866/7.

PERIODIKA

[Anonīms]. Par 1895. gada swehtkeem. *Tehwija (Tēvija)*, Nr. 9, 03.03.1893., 1–2.

[Anonīms]. Zeturtee wispahrejee Latweeschu dseedaschanas swehtki scha gada 15., 16., 17. un 18. jūnijā (Ceturtie vispārējie Latviešu dziedāšanas svētki šā gada 15., 16., 17. un 18. jūnijā). *Mahjas Weesis (Mājas Viesis)*, Nr. 18, 26.04.1895., 1–3.

Augusts, Mārtiņš. Jānis Bētiņš. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 5/6, Maijs /Jūnijs, 1928., 477–484.

Augusts, Mārtiņš. Pirmais prezidents Jānis Čakste un vispār. dziesmu svētki. *Mūzikas Nedēļa*, Nr. 9–10, 28.03.1927., 98–101.

Dripe, Jānis. Skanošās būves. Ieskats Latviešu dziesmu svētku būvvēsturē. II. *Dziesma* (XX Vispārējo latviešu Dziesmu svētku orgkomitejas izdevums), Nr. 5, 24.05.1990., 7.

Dripe, Jānis. Skanošs trauks dziesmai. Ieskats ar atskatu. *Māksla*, Nr. 4, 01.10.1985., 11–13.

Çeibaks, Mintauts. Pirms skanīgās simtgades, kurā viss joprojām top. No 9. līdz 11. jūnijam – IV vispārējo latviešu Dziesmu svētku simtgades norises Jelgavā. *Latvijas Vēstnesis*, 01.06.1995., Nr. 84: 1, 7.

Jehkabs (Jēkabs). Wehstule is tehwijas (Vēstule iz tēvijas), XVII. *Austrums*, 01.07.1895., Nr. 7, 459–471.

Jurjānu Andrejs. IV. Latwju dseesmu un musikas swehtku orķestrim (IV Latwju dziesmu un mūzikas svētku orķestrim). *Baltijas Westnesis (Baltijas Vēstnesis)*, Nr. 114, 23.05.1895., 1.

Jurjānu Andrejs. IV. Latwju dseesmu un musikas swehtku orķestrim (IV Latwju dziesmu un mūzikas svētku orķestrim). *Balss*, 24.05.1895., 2–3.

Jurjānu Andrejs. IV. Latwju dseesmu un musikas swehtku orķestrim (IV Latwju dziesmu un mūzikas svētku orķestrim). *Tehwija (Tēvija)*, 31.05.1895., 2–3.

Latweeschu IV. wisp. Dseesmu un Musikas swehtki Jelgawâ. Sieslack'a Latweeschu kalendara 1896. gada Literariskais peelikums. Sast. J. S. [Jānis Straume]. 1905., Jelgawa: G. Landsberga apgahdibâ (*Latviešu IV wisp. Dziesmu un Mūzikas svētki Jelgavâ. Zīslaka Latviešu kalendāra 1896. gada Literārais pielikums.* Sast. J. S. [Jānis Straume]. 1905., Jelgava: G. Landsberga apgāds).

Lūsis, Jūlijs. Dziesmu svētku celtniecība. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 2, 01.02.1934., 97–106.

P. J. Latweeschu IV. dseesmu swehtki Jelgawâ (Latviešu IV dziesmu svētki Jelgavā). *Austrums*, 01.07.1895., Nr. 7, 451–458.

Rublis, P. Us Jelgawu! Us Jelgawu! (Uz Jelgavu! Uz Jelgavu!) *Sobgals (Zobgals)*, 1. krājums, 1895., 6–10.

Rutmanis, Jānis. Latwju dziesmu svētku celtnes. *Latvijas Architektūra*. Nr. 1, 1938., 4–16.

Wisulis (Vizulis). Us IV. dseesmu swehtkeem godalgotās lugas (Uz IV dziesmu svētkiem godalgotās lugas). *Austrums*, 01.07.1895., Nr. 7, 497–501.

LITERATŪRA

Apīnis, Aleksejs (1977). *Latviešu grāmatniecība no pirmsākumiem līdz 19. gadsimta beigām*. Rīga: Liesma.

Bērzkalns, Valentīns (1965). *Latviešu dziesmu svētku vēsture 1864–1940*. Grāmatu Draugs.

Daugavietis, Jānis (2018). Līdzšinējie pētījumi par Dziesmu un deju svētkiem. *Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija*. Rūtas Muktupāvelas un Andas Laķes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 68–139.

- Dziesmu svētku mazā enciklopēdija* (2004). Sast. Ilma Grauzdiņa. Rīga: Musica Baltica.
- Grauzdiņa, Ilma (2013). Koru dziedāšana un dziesmu svētki Latvijā. *Latvieši un Latvija*. IV sējums *Latvijas kultūra, izglītība, zinātne*. Red. Viktors Hausmanis un Maija Kūle. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 412–443.
- Grauzdiņa, Ilma, un Oļģerts Grāvītis (1990). *Dziesmu svētki Latvijā. Norises, skaitļi, fakti*. Rīga: Latvijas enciklopēdija.
- Grauzdiņa, Ilma, un Andris Poruks (1990). *Dziesmu svētku gara gaita*. Rīga: Emiļa Melngaiļa Tautas mākslas centrs.
- Hanovs, Deniss, un Valdis Tēraudkalns (2012). *Laiks, telpa, vadonis: autoritārisma kultūra Latvijā 1934–1940*. Rīga: Zinātne.
- Jelgavas dziesmu un mūzikas svētki 1895–1995* (1995). Sast. Līga Meldere. Jelgava: Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs.
- Jelgavas Stefenhāgeni 1769–1919* (2019). Sast. Pauls Daija un Lilija Limane (izstādes *Jelgavas Stefenhāgeni 1769–1919* katalogs). Latvijas Nacionālā bibliotēka.
- Jurjānu Andrejs. Raksti* (1980). Sast. Laima Mūrniece. Rīga: Liesma.
- Kļaviņš, Eduards (2014). Fotomākslas sākumi. *Latvijas mākslas vēsture IV: Neoromantiskā modernisma periods 1890–1915*. Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūts un Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 396–403.
- Ķaune, Nikolajs (1939). *Vecā Jelgava*. Rīga: Valters un Rapa.
- Latvijas fotomāksla: vēsture un mūsdienas* (1985). Sast. Pēteris Zeile. Rīga: Liesma.
- Mana Jelgava* (2015). Sast. Andris Tomašūns. Jelgavas pilsētas pašvaldība.
- Milenbahs, Fricis ([1928]/2019). J. Čakste ģimnāzijā un viņa vēlākā darbība Jelgavā. *Jānis Čakste. Piemiņas rakstu krājums*. Red. Ansis Kurmis [pirmā izdevuma *Jānis Čakste. Illūstrēts piemiņas rakstu krājums* pārpublicējums]. Rīga: Jumava.
- Muktupāvels, Valdis (2018). Vispārējo latviešu dziesmu (un deju) svētku tradīcijas vēsture. *Dziesmu un deju svētki. Tradīcijas anatomija*. Zin. red. Rūta Muktupāvela un Anda Laķe. Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 52–67.
- Seši latvju vispārējie dziesmu svētki 1873–1926* (1928). Red. Roberts Eglentāls. Rīga: Latvju Kultūra.
- Stradiņš, Jānis (1999). Jānis Čakste un demokrātijas ideju iedibināšana Latvijā. *Jānis Čakste. Taisnība vienmēr uzvarēs. Atziņas. Runas. Dokumenti. Raksti. Vēstules*. Sast. Ainārs Dimants. Rīga: Jumava, 5–11.
- Svešvārdu vārdnīca* (2008). Sast. Indra Andersone u. c. Rīga: Avots.
- Šmidchens, Guntis (2016). *Dziesmu vara: nevardarbīga nacionālā kultūra Baltijas dziesmotajā revolūcijā*. Tulkotāja Ingūna Beķere. Rīga: Mansards.

Šūberte, Janīna (2011). *Jānis Čakste un Jelgava*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Torgāns, Jānis (1980). Jānis Bētiņš un mūsu profesionālās mūzikas pirmsākumi. *Latviešu Mūzika 80*, Nr. 14. Sast. Arvīds Darkevics un Ludvigs Kārkliņš. Rīga: Liesma, 125–132.

Vītols, Jāzeps ([1928]/2019). IV Dziesmu svētki. Atkalredzēšanās Pēterpilī. *Jānis Čakste. Piemiņas rakstu krājums* [pirmā izdevuma *Jānis Čakste. Illūstrēts piemiņas rakstu krājums* pārpublicējums. Krājuma saīsināts izdevums 1993, Rīga: Avots]. Red. Ansis Kurmis. Rīga: Jumava.

1. att. Dinaburga/Dvinska
20. gadsimta sākumā, Teātra iela. Attēls
no interneta publikācijas: Aleksej
Švecov. *Nashe nasledie - "Gorod En"*,
[http://www.din.lv/daugavpils/11818-
nashe_nasledie___gorod_en/](http://www.din.lv/daugavpils/11818-nashe_nasledie___gorod_en/)

2. att. Dinaburgas/Dvinskas
dzelzceļa stacija Pēterburgas–
Varšavas līnijā (Pēterburgas stacija),
uzcelta 1878. gadā, 20. gs. 30. gados
ēka tika daļēji demontēta,
1944. gadā Vācijas karaspēks
atlikušo ēkas daļu uzspridzināja.
Attēls no LNB, [http://www.
zudusilatvija.lv/objects/object/7286/](http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/7286/)

148

3. att. Dinaburga/Dvinska
20. gadsimta sākumā,
Dubrovina dārzs. Attēls
no interneta publikācijas:
Efim Gromov. *Kak služby
borútsâ s ptič'imi gnězdami
v istoričeskom parke
Daugavpilsa*, [http://www.
gorod.lv/novosti/268453-kak-
gorodskie-sluzhby-borutysya-
s-ptichimi-gnezdami](http://www.gorod.lv/novosti/268453-kak-gorodskie-sluzhby-borutysya-s-ptichimi-gnezdami)

4. att. Dinaburga/Dvinska
20. gadsimta sākumā, Aleksandra
laukums, redzama arī Svētā Nevas
Aleksandra pareizticīgo katedrāle.
1937. gadā šajā laukumā tika
uzbūvēts Vienības nams. Pēc Otrā
pasaules kara, PSRS okupācijas
periodā 1969. gadā katedrāle
pēc pilsētas pārvaldes lēmuma
tika uzspridzināta. 2002. gadā
katedrāles vietā blakus Vienības
namam tika uzcelta un
2003. gadā iesvētīta Nevas
Aleksandra pareizticīgo piemiņas
kapela. Attēls no LNB, [http://www.
zudusilatvija.lv/objects/object/6454/](http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/6454/)

